

მდგრადი განვითარების გლობალური რეპულირება და კონცეფცია

გიორგი სუბელიანი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია მდგრადი განვითარების არსი, მისი მნიშვნელობა და აქტუალურობა თანამედროვე ყოფაში. ნაჩვენებია ის პრობლემატური საკითხები, რომელთა გადაჭრა აუცილებელია მდგრადი განვითარების მისაღწევად. მაგალითად, ეკოლოგიური პრობლემები. სამწუხაროდ, მსოფლიოს მრავალი პროგრამისა და მცდელობის მიუხედავად, ცალსახაა, რომ მსოფლიო ეკოლოგიური მდგომარეობა არა გამოსწორების, არამედ გაუარესებისაკენ მიდის. ეკონომიკური და სოციალური განვითარება, ასევე გარემოს დაცვა არის მდგრადი განვითარების ურთიერთდამოკიდებული და ურთიერთგამამტკიცებელი ღერძები. იმისათვის, რომ გადავჭრათ არა ერთი პრობლემა, რომელიც ჩვენ გარემომცველ სამყაროშია და ავაშენოთ ისეთი საზოგადოება, სადაც ყველა, მომავალი თაობების ჩათვლით, შეძლებს იცხოვროს დაცულობის გრძნობით, უნდა ვეცადოთ განვვითარდეთ ისე, რომ აქცენტი გაკეთდეს სოციალურ სამართლიანობასა და ბუნებრივი გარემოს დაცვაზე. ბუნებრივი რესურსების გაუფრთხილებელმა და არაგონივრულმა გამოყენებამ, სამეცნიერო-ტექნიკურმა რევოლუციამ და მასთან დაკავშირებულმა გარემოს ძლიერმა დაბინძურებამ გამოიწვია იმ ეკოლოგიური წონასწორობის დარღვევა ბუნებასა და საზოგადოებას შორის, რომელიც ხანგრძლივი დროის მანძილზე ყალიბდებოდა. 21-ე საუკუნის დასაწყისში მძიმე სტრესის ქვეშ აღმოჩნდა მსოფლიო ეკონომიკის, გარემოს დაცვის და სოციალური სისტემები. სწორედ ამიტომ მდგრადი განვითარების გლობალური რეგულირება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია კაცობრიობის სამომავლო ყოფისათვის.

საკვანძო სიტყვები: მდგრადი განვითარება, გლობალიზა-

ცია, რეგულირება, პოლიტიკა, წონასწორობა, ეკოლოგია, სოციალური სისტემა, ეკონომიკა.

შესავალი

ტერმინი „მდგრადი განვითარება“ ადრე არც ისე საყოველთაო იყო, მაგრამ ახლა იმდენად აქტუალურია, რომ უკვე ისწავლეს მისი გამოყენება, როგორც ერთობლივი განვითარების პროცესის აღმნიშვნელი.

„XXI ს-ის დღის წესრიგი“ გახდა საკითხის შემობრუნების დოკუმენტი, რომელსაც 1987 წლის „მსოფლიო შეხვედრაზე“ ხელი მოაწერა რიო-დე-ჟანეიროში შეკრებილმა ყველა ლიდერმა ქვეყანამ.

„XXI ს-ის დღის წესრიგში“ ჩართული მიზნები ითვალისწინებს მთელ რიგ ღონისძიებებს: დაჭაობებული მიწებისა და უდაბნოების დაცვას, ჰაერის და წყლის დაბინძურების დონის შემცირებას, ენერგიის წყაროების გამოყენების სრულყოფას და ახალი სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიების გამოყენებას, ტოქსიკური ქიმიური ნივთიერების და რადიაციული ნარჩენების უფრო ეფექტიან უტილიზაციას (განადგურება, გაუვნებელყოფა), აგრეთვე ბრძოლას დაავადებების და შიმშილის წინააღმდეგ. მოიცავს რა ბუნების დაცვის და სოციალურ ამოცანათა ყველაზე ფართო დიაპაზონს, „XXI ს-ის დღის წესრიგი“ ასახავს პრობლემათა მთელ სპექტრს, რომელთადაც შეხება აქვს კაცობრიობას. თუმცა ამ მიზნების უსაზღვრო ამბიციურობამ მოგვიყვანა მისი ეფექტიანობის შემცირებასთან, რადგან იგი მთავრობების და საერთაშორისო სააგენტოების შეზღუდულ შესაძლებლობებს აჭარბებდა.

პოლიტიკა პრინციპით „მოხდეს რეგულირება და გამოსწორდეს“ უშუალოდ აღმოჩნდა, ხოლო პოლიტიკა პრინციპით „წინასწარ განიჭვრიტოს და აღმოიფხვრას“ – ერთადერთი რეალური მიდგომაა.

ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გაერთიანება, რომელიც მოცემულ მსოფლიო შეხვედრის ჩარჩოებში წარმოიშვა, გახდა გაერთიანებული ერების მდგრადი განვითარების კომი-

სია; ეს კომისია შეიქმნა „XXI ს-ის დღის წესრიგის“ დებულებათა შესასრულებლად ეროვნულ დონეზე, ასევე მოქმედებათა კოორდინაციის ჩასატარებლად გაეროს სხვადასხვა პროგრამებს შორის გარემოს დაცვისა და განვითარებისთვის.

ძირითადი ნაწილი

მდგრადი განვითარება ნიშნავს საზოგადოების მზადყოფნას, უარი თქვას რომელიმე ეკონომიკურ დოვლათზე ეკოლოგიური შედეგების მიღწევის სასარგებლოდ. მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფა იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, თუ დაცული იქნება პარიტეტი ბუნების დაცვის დანახარჯებსა და სხვა ეკონომიკური დოვლათის მოხმარების ზრდას შორის.

„XXI ს-ის დღის წესრიგის“ შესაბამისად, ყოველმა ეროვნულმა მთავრობამ უნდა გამოიმუშავოს მდგრადი ეროვნული განვითარების სტრატეგია. ამჟამად 130-ზე მეტ ქვეყანაში შექმნილია ეროვნული კომისიები, რომელთაგან ბევრმა გააერთიანა მრეწველობის, როგორც არასამთავრობო ორგანიზაციების ასევე სამთავრობო ოფიციალური ორგანოების წარმომადგენლები. 1992 წელს დაახლოებით 51 ქვეყნის 1500-მა ქალაქმა შეიმუშავა თავისი საკუთარი „XXI ს-ის დღის წესრიგი“.

მსოფლიო ბანკმა, რომელიც ყოველწლიურად განვითარებადი ქვეყნებისათვის დახლოებით 50 მლნ აშშ დოლარს გამოყოფს, დიდი წვლილი შეიტანა მსოფლიოში გარემოს დაცვის პრობლემების გადასაჭრელად. რიო-დე-ჟანეიროში ჩატარებული შეხვედრის შემდეგ მსოფლიო ბანკმა დიდი ყურადღება მიაპყრო ბუნების დაცვის საკითხს და რიგი მაღალშემოსავლიანი პროექტების მხარდაჭერა შეწყვიტა, რომლებიც, კრიტიკოსთა აზრით, გამფლანგველი ან დესტრუქციული იყო. საუბარია, მაგალითად, არუნის კაშხალზე ნეპალში. ჯეიმს ვულფენსონმა, რომელიც 1995 წელს 50 წლიანი ისტორიის მქონე ბანკის (იგულისხმება მსოფლიო ბანკი) პრეზიდენტი გახდა, საქვეყნოდ აღიარა მდგრადი განვითარების აუცილებლობა.

გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების შესახებ მოკლედ შეიძლება ითქვას:

1) ეკოლოგია - ეს არის მეცნიერება, რომელიც დედამიწაზე კაცობრიობის და ბუნების სიცოცხლისა და გადარჩენისათვის უსაფრთხო წესების შემუშავების პრობლემებითაა დაკავებული.

2) განსაკუთრებით მძაფრ გლობალურ-ეკოლოგიურ პრობლემებს წარმოადგენს კლიმატის დათბობა, ოზონის ფენის ნგრევა, ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შემცირება და გარემოს დაბინძურება.

3) ოზონის პრობლემების გადასაწყვეტად კოორდინირებული ძალისხმევამ პრაქტიკულად მიგვიყვანა მის გადაჭრამდე და გვიჩვენა გზა სხვა გლობალური პრობლემების გადასაწყვეტად.

4) მდგრადი განვითარება - კაცობრიობის და ბუნების კო-ევოლუციური, ერთობლივი განვითარების უზრუნველყოფა - გახდა საყოველთაოდ აღიარებული მიზანი, რომელის მისაღწევადც მიმართულია მსოფლიო თანამეგობრობის ძალისხმევა.

XXI ს-ის დასაწყისში ძალისხმევათა გაერთიანების აუცილებლობა გლობალური ეკოლოგიური პრობლემების გადაჭრის მიზნით უკვე მრავალი სახელმწიფოს მიერ იქნა გაცნობიერებული.

ადამიანთა საზოგადოების განვითარება ბუნებასთან უწყვეტ ურთიერთობაში ხორციელდება. ადამიანს ესაჭიროება სხვადასხვა მატერიალური რესურსი, რომელიც ბუნებაზე ზემოქმედებით უნდა მიიღოს. ბუნებასა და საზოგადოების ეს ურთიერთქმედება რთული და წინააღმდეგობრივია, რომელიც თანდათანობით იცვლებოდა ადამიანის ევოლუციის კვალდაკვალ. ბუნებრივი რესურსების გაუფრთხილებელმა და არაგონივრულმა გამოყენებამ, სამეცნიერო-ტექნიკურმა რევოლუციამ და მასთან დაკავშირებულმა გარემოს ძლიერმა დაბინძურებამ გამოიწვია იმ ეკოლოგიური ნონასწორობის დარღვევა ბუნებასა და საზოგადოებას შორის, რომელიც ხანგრძლივი დროის მანძილზე დამყარდა და რომელიც დამანგრეველად მოქმედებდა საზოგადოებასა და გარემოზე:

1. ძუძუმწოვრების 1130 (24%) და ფრინველების 1183 (12%)

სახეობა დღეს გლობალური საფრთხის წინაშეა.

2. ოზონის ფენამ, რომელიც იცავს სიცოცხლეს ულტრაიისფერი სხივებისაგან, დღეს მიაღწია რეკორდულ დონეს. 2000 წელს ოზონის ხერელი ანტარქტიდის თავზე 28 მლნ კვ.კმ-მდე გაიზარდა.

3. კარბონის დიოქსიდის დაგროვება, რომელთანაც დაკავშირებულია გლობალური დათბობა, 25%-ით უფრო მაღალია, ვიდრე 150 წლის წინ. ასევე მაღალია მეთანისა და ჰალოკარბონატების კონცენტრაცია.

4. მსოფლიოს 80 ქვეყანა, სადაც ცხოვრობს მოსახლეობის 40%, წყლის ნაკლებობით იტანჯება.

5. ყოველწლიურად დაახლოებით 11 000 ბავშვი იღუპება მიზეზებით, რომელთა თავიდან აცილება მარტივია, თუ გაუმჯობესდება კვების, სანიტარიული, მატერიალური, ჯანმრთელობისა და განათლების მდგომარეობა.

ეს და სხვა ტენდენციები ჩვენ განვითარებას არამდგრადს ხდის.

საზოგადოების აშკარა გამოფხიზლება გასული საუკუნის 50-იან წლებში დაიწყო. ამ პერიოდში ეკონომიკურად ძლიერი ქვეყნები უფრო მეტად ვითარდებოდა, ხოლო „ღარიბები“ – ნაკლებად. მდგომარეობის გამოსწორება დაიწყო პრობლემასთან ახალი მიდგომით, რომელიც გულისხმობდა დაბალანსებულ განვითარებას.

ეკონომიკური და სოციალური განვითარება, ასევე გარემოს დაცვა არის მდგრადი განვითარების ურთიერთდამოკიდებული და ურთიერთგამამტკიცებელი ღერძები.

მდგრადი განვითარება არის პოზიტიური ცვლილება, რომელიც არ გამოყოფს გარემოს სოციალური სისტემებიდან და რომელზეც ჩვენ ყველანი დამოკიდებულები ვართ. მდგრადი განვითარების ძირითადი მიზანია მსოფლიო ხალხისთვის ისეთი პირობების შექმნა, რათა დაიკმაყოფილონ ყველა ძირითადი მოთხოვნილება და შეიქმნან ცხოვრების უკეთესი პირობები ისე, რომ საფრთხის ქვეშ არ დააყენონ მომავალი თაობების ცხოვრების ხარისხი.

როგორც ავლნიშნეთ, ადამიანთა საზოგადოების განვითარება ბუნებასთან განუწყვეტელ ურთიერთობაში ხორციელდება. ადამიანს ესაჭიროება სხვადასხვა მატერიალური რესურსი, რომელიც ბუნებაზე ზემოქმედებით უნდა მიიღოს. ბუნებისა და საზოგადოების ეს ურთიერთქმედება რთული და წინააღმდეგობრივია, რომელიც თანდათანობით იცვლებოდა ადამიანის ევოლუციის კვალდაკვალ. თუ საზოგადოების განვითარების ადრეულ ეტაპზე ანთროპოგენური ფაქტორი სუსტი იყო (სხვა ბუნებრივ ფაქტორებთან შედარებით), შემდეგში თავისი მნიშვნელობით და მასშტაბებით გაუტოლდა მათ და გადააჭარბა კიდევ.

იშვიათი რესურსების მაღალი და მზარდი მოხმარება და დაბინძურების შედეგები დაკავშირებულია მოსახლეობის მატებასთან. მოსახლეობა იმატებს და 2025 წლისთვის, სავარაუდოდ, 8 მლრდ-ს (UNCSD, 2002) მიაღწევს. ნათელია, რომ ეკონომიკურმა განვითარებამ, რომელიც უგულვებელყოფს გარემოს დაცვას და სოციალურ ფაქტორს, შეიძლება მოიტანოს ისეთი არასასურველი და გაუთვალისწინებელი შედეგები, როგორიცაა კლიმატის ცვლილება, მტკნარი წყლის რესურსების ამოწურვა, ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შემცირება. განვითარების იმ ტემპმა, რომელმაც მასობრივი წარმოება და მასობრივი მოხმარება განავითარა, გამოიწვია მოვლენათა ფართო სპექტრი. მათ არა მარტო გარემოს დაბინძურებისაკენ მივყავართ, არამედ, რესურსების არასწორი და არარაციონალური ექსპლუატაციის გამო, გარემოს დეგრადაციისკენაც, რაც თავისთავად იწვევს არაერთი რესურსმოპოვების არეალის გაფართოებას.

ბოლო დროს, განვითარების მესამე მნიშვნელოვანი რგოლი გარემოს დაცვა გახდა. უკვე 80-იანი წლების დასაწყისში დაგროვდა დიდი მოცულობის ინფორმაცია, რაც ამტკიცებდა, რომ გარემოს დეგრადაცია შესაძლოა გახდეს ეკონომიკური განვითარების სერიოზული დამაბრკოლებელი ფაქტორი.

1983 წელს გაეროს ინიციატივით შეიქმნა „გარემოს პრობლემების და განვითარების საერთაშორისო კომისია“ (World

Commission on Environment and Development-WCED), რომელსაც უნდა დაემუშავებინა საზოგადოებისა და გარემოს ურთიერთობებისა და განვითარების საერთაშორისო სტრატეგია. კომისიას ხელმძღვანელობდა გრო ჰარლენ ბრუნტლანდი (შემდგომში ნორვეგიის პრემიერ-მინისტრი). 1987 წელს ამ კომისიამ გამოსცა შეტყობინება „ჩვენი საერთო მომავალი“ (ცნობილია, როგორც ბრუნტლანდის შეტყობინება). WCED-მა მოგვანოდა იმ თემების ნუსხა, რომლებიც მომავალში უნდა გახდეს მსჯელობის საგნად მდგრადი განვითარების შესახებ. ამოსავალი წერტილი კომისიის მუშაობისათვის გახდა ის ფაქტი, რომ კაცობრიობის მომავალი საფრთხეშია. დედამიწა ერთია, მაგრამ მსოფლიო კი არა. ყოველი ჩვენგანის სიცოცხლე დამოკიდებულია ერთსა და იმავე ბიოსფეროზე.

თითოეული ქვეყანა იბრძვის გადარჩენისა და განვითარებისათვის ისეთნაირად, რომ არ ითვალისწინებს სხვა ქვეყნების მდგომარეობას. ზოგიერთი იყენებს ბუნებრივი რესურსების იმ რაოდენობას, რომ არც ფიქრობს მომავალ თაობებზე. მეორენი, რომელთა რაოდენობა გაცილებით მეტია, იყენებს ბუნებრივი რესურსების იმდენად მცირე რაოდენობას, რომ მათ პერსპექტივაში ელოდებოდათ სილატაკე, შიმშილი, ავადმყოფობა და სიკვდილი. იმისათვის, რომ არ მოხდეს კონფრონტაცია „ზემოხმარებისა“ ერთი მხრივ, და მზარდი გაღატაკებისა მეორე მხრივ, კომისია მოუწოდებს მსოფლიო საზოგადოებას მდგრადი განვითარებისაკენ, რომელსაც განსაზღვრავს როგორც: „განვითარების ისეთ პროცესს, რომელიც უზრუნველყოფს ანმყოს მოთხოვნილებებს, ისე რომ არ შეიზღუდოს მომავალი თაობის შესაძლებლობა თავისი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად“. მდგრადი განვითარება არის პოზიტიური ცვლილება, რომელიც არ გამოყოფს გარემოს სოციალური სისტემებიდან და რომელზეც ჩვენ ყველანი დამოკიდებული ვართ. კოორდინირებული კვლევები დაგეგმვასა და პოლიტიკაში უნდა გულისხმობდეს საზოგადოების მონაწილეობას. მისი წარმატება დამოკიდებულია ადამიანი-გარემოს კრიტიკულ კავშირზე აუცილებელი ცვლილებების განხორციელებისას.

ეკონომიკური და სოციალური განვითარება, ასევე გარემოს დაცვა არის მდგრადი განვითარების ურთიერთდამოკიდებული და ურთიერთგამამტკიცებელი ღერძები. ზოგიერთი მდგარად განვითარებას მჭიდროდ უკავშირებს ეკონომიკურ ზრდას და მოთხოვნილებას იპოვოს ეკონომიკის გრძელვადიანი გაფართოების გზები ისე, რომ არ გამოილიოს ბუნებრივი რესურსები მიმდინარე ზრდის დროს. მდგრადი განვითარების ძირითადი მიზანია მსოფლიო ხალხისთვის ისეთი პირობების შექმნა, რათა დაიკმაყოფილონ ყველა ძირითადი მოთხოვნილება და შეიქმნან ცხოვრების უკეთესი პირობები ისე, რომ საფრთხის ქვეშ არ დააყენონ მომავალი თაობების ცხოვრების ხარისხი.

იმისათვის, რომ აღმოიფხრას არასიცოცხლისუნარიანი, არამდგრადი განვითარების ტენდენციები WCED რეკომენდაციას უწევს შემდეგ შვიდ კრიტიკულ ქმედებებს, რომლებიც მიმართულია მსოფლიო მოსახლეობისადმი და რომელთა განხორციელება მათი ხარისხიანი ცხოვრების გარანტიაა (WCED, 1987):

- აღდგეს ზრდის პროცესი;
- შეიცვალოს ზრდის ხარისხი;
- განხორციელდეს აუცილებელი ქმედებები სამუშაო ადგილების მოთხოვნის, საკვების, ენერგიის, წყლისა და დასუფთავების მიმართ;
- უზრუნველყოს მოსახლეობის მდგრადი რაოდენობა;
- შენარჩუნდეს და გაიზარდოს ძირითადი ბუნებრივი რესურსები;
- მოხდეს ტექნოლოგიების რეორიენტაცია და რისკის მართვა;
- გადაწყვეტილებების მიღების დროს გაერთიანდეს გარემოდაცვითი დაეკონომიკური მოსაზრებები.

პროგრამა 21. ბრუნდტლანდ-ის შეტყობინების შემდეგ, მოვლენებისა და ინიციატივების მთელმა რიგმა მოგვიტანა მდგრადი განვითარების მრავალმხრივი ინტერპრეტაცია. ერთ-ერთი მთავარი მოვლენა იყო გაეროს კონფერენცია რიო-დე-ჟანეიროში (1992 წ.), რომელიც მიეძღვნა გარემოს დაცვასა და გან-

ვითარებას. ამ კონფერენციაში მონაწილეობდა თითქმის 180 ქვეყნის წარმომადგენელი. სამუშაო კომიტეტმა მოისმინა სახელმწიფოთა მეთაურების, გარემოს დაცვის მინისტრების გამოსვლები. კომიტეტის ფარგლებში შეიქმნა ძირითად პრობლემებთან 15 დაკავშირებული 8 საკონტაქტო ჯგუფი: ფინანსური რესურსების, ტექნოლოგიების, ატმოსფეროს დაბინძურების და კლიმატის ცვლილების, ბიომრავალფეროვნების და ბიოტექნოლოგიების, მტკნარი წყლის რესურსების, ტყეების დაცვის. გარკვეული წინააღმდეგობების მიუხედავად კონფერენციამ მიიღო სამი ისტორიული დოკუმენტი:

- დეკლარაცია გარემოსა და განვითარების შესახებ,
- განცხადება ტყეების შენარჩუნებისა და მართვის შესახებ,
- XXI საუკუნის „დღის წესრიგი“ (პროგრამა 21).

პროგრამა 21 შეიცავს 4 განყოფილებას და 40 თავს.

I განყოფილება ეხება XXI საუკუნის სოციალურ და ეკონომიკურ საკითხებს.

II განყოფილებაში განხილულია ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენების საკითხები. III განყოფილება ეხება მოსახლეობის ყველა ფენის და ყველა ტიპის სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართვის აუცილებლობას XXI საუკუნის საპროგრამო მიზნების განხორციელებაში. IV განყოფილება პროგრამის ხორცშესხმის საშუალებებს ითვალისწინებს. ეს არის ფინანსური რესურსები, ეკოლოგიურად უსაფრთხო ტექნოლოგიები, მეცნიერება, განათლება და კადრების მომზადება, დამოკიდებულება განვითარებად ქვეყნებთან და სხვა. პროგრამა 21 ითვალისწინებს მრავალ სხვა საკითხს, რომელთა შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია: ადამიანის უფლება იცხოვროს ჯანსაღ გარემოში და სრულ ჰარმონიაში ბუნებასთან; გარემოს დაცვა, როგორც მდგრადი განვითარების განუყოფელი ნაწილი; წინააღმდეგობების შემცირება მსოფლიო ხალხებსა და მდიდარ და ღარიბ ფენებს შორის; ბუნების დაცვითი კანონმდებლობის სრულყოფა; უარის თქმა მდგრადი განვითარების ხელის შემშლელ ტექნოლოგიებზე და სხვა. პროგრამა 21 ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ არც

ერთ ქვეყანას არ ძალუძს დამოუკიდებლად განახორციელოს მდგრადი განვითარება. ეს უნდა მოხდეს მხოლოდ საერთაშორისო დონეზე.¹⁶ პროგრამა 21-ის მიღების პარალელურად, ევროპაში დაიწყო მოძრაობები დაფუძნებული მდგრადი განვითარების პრინციპებზე. მდგრადი განვითარების პრინციპმა მნიშვნელოვნად შეცვალა დამოკიდებულება განვითარების, კეთილდღეობისა და სხვა საზოგადოებრივი მოვლენების მიმართ. თუ წინათ ქვეყნის კეთილდღეობა განისაზღვრებოდა უპირატესად საერთო ნაციონალური შემოსავლით ერთ სულ მოსახლეზე, ახლებური მიდგომა ამას არასაკმარისად თვლის. ეს მაჩვენებლები უფრო ეკონომიკური აქტივობის ინდიკატორია, ვიდრე საზოგადოების განვითარების საერთო დონისა. მასში არ აისახება მოსახლეობის ჯანმრთელობა, გარემოს მდგომარეობა, ბუნებრივი რესურსების ხარჯვა, საზოგადოების სოციალური და ფსიქოლოგიური მაჩვენებლები.

ეროვნულ დონეზე გარემოს დაცვითი ქმედებების დაგეგმვის ერთ-ერთ პირველ მცდელობად შესაძლოა ჩაითვალოს 1998 წელს გამოქვეყნებული მოხსენება „გარემოს დაცვის მდგომარეობის შესახებ“. მოხსენება მომზადებულ იქნა გარემოს დაცვის მინისტრის მეოთხე პანევროპული კონფერენციისათვის (ორჰუსი, დანია), TACIS-ის პროგრამის ფინანსური და ევროპის გარემოს დაცვის სააგენტოს ტექნიკური მხარდაჭერით. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული მოხსენება წარმოადგენს უფრო აღწერილობითი ხასიათის დოკუმენტს, ვიდრე სტრატეგიას ან გეგმას, ის განსაზღვრავს არსებულ და ახლად გამოვლენილ გარემოს დაცვით პრობლემებს ეროვნულ დონეზე, რომელთა გადასაწყვეტად შესაძლოა დასახულ იქნეს პრიორიტეტული ღონისძიებები. 2000 წლის მაისში საქართველოს პრეზიდენტის #191 ბრძანებულებით, დამტკიცებულ იქნა გარემოს დაცვით მოქმედებათა პირველი ეროვნული გეგმა, რომელიც განსაზღვრავს გარემოს დეგრადირების იმ პრობლემებს, რომლებიც საფრთხეს უქმნის ადამიანის ჯანმრთელობას და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას, აფერხებს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას. გეგმაში დასახულია გარემოს

დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების სფეროში სახელმწიფო მართვისა და ინსტიტუციური განვითარების მოკლე და საშუალოვადიანი მიზნები. რეგიონულ დონეზე ღონისძიებათა დაგეგმვის მაგალითად შესაძლებელია განხილულ იქნეს ამჟამად მიმდინარე საქართველოს სანაპიროს ინტეგრირებული მართვის პროექტი, რომელიც ხორციელდება მსოფლიო ბანკის, გლობალური გარემოს დაცვითი ფონდისა და ჰოლანდიის მთავრობის ფინანსური მხარდაჭერით.

საქართველოს სანაპიროს ინტეგრირებული მართვის პროექტის შემუშავება დაიწყო 1997 წელს, შავი ზღვის გარემოს დაცვითი პროგრამის (BSEP) შემუშავებაზე მუშაობის დაწყებასთან ერთად. აღნიშნულმა პროგრამამ ხელი შეუწყო შავი ზღვის მოსაზღვრე ქვეყნებში სხვადასხვა ორგანიზაციის ჩამოყალიბებას, ღონისძიებებისა და პროექტების გატარებას, მათ შორის საქართველოს სანაპიროს ინტეგრირებული მართვის პროექტის შექმნასაც.

ეროვნული დონის მდგრად განვითარებაზე ორიენტირებული ღონისძიებების ადაპტაციისაკენ გადადგმულ მნიშვნელოვან ნაბიჯად შეიძლება ჩაითვალოს ის გარემოება, რომ მდგრადი განვითარების ძირითადი პრინციპები ასახულია საქართველოს კონსტიტუციაში, რომლის 37-ე მუხლი საქართველოს ყველა მოქალაქეს ანიჭებს უფლებას ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული გარემოთი, მიიღოს სრული, ობიექტური და დროული ინფორმაცია მისი სამუშაო და საცხოვრებელი გარემოს შესახებ. ამასთანავე, ამავე მუხლის თანახმად, ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველყოფის მიზნით საზოგადოების ეკოლოგიური და ეკონომიკური ინტერესების შესაბამისად, ახლანდელი და მომავალი თაობების ინტერესების გათვალისწინებით კანონის მე-15 მუხლის თანახმად, გარემოს დაცვითი დაგეგმვის სისტემა უნდა მოიცავდეს გრძელვადიან სტრატეგიულ გეგმას (მდგრადი განვითარების სტრატეგია), ხუთწლიან გეგმას (გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამა) და საქმიანობის ობიექ-

ტებისათვის შედგენილ გარემოს დაცვის სამენეჯმენტო გეგმას. კანონის თანახმად, მდგრადი განვითარების სტრატეგია შემუშავებული უნდა იქნეს საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს მიერ ყველა დაინტერესებული უწყების მონაწილეობით და უნდა წარმოადგენდეს მდგრადი განვითარების პრინციპების საფუძველზე შედგენილ სტრატეგიულ გეგმას, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების და გარემოს დაცვითი ინტერესების შეთავსება. თავის მხრივ, მდგრადი განვითარების სტრატეგია უნდა ქმნიდეს საფუძველს გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის შემუშავებისათვის. გარემოს დაცვის მოქმედებათა პროგრამები ასევე შესაძლებელია შედგეს რეგიონალურ, ადგილობრივ და უწყებრივ დონეებზე. კანონის თანახმად, გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამა უნდა იყოს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინდიკატორული გეგმის ნაწილი. 1996 წელს საქართველოს პრეზიდენტის 763-ე ბრძანებულებით, შეიქმნა საქართველოს მდგრადი განვითარების სახელმწიფო კომისია, რომელიც უპირველეს ამოცანად სწორედ საქართველოს მდგრადი განვითარების სტრატეგიის შემუშავებას ისახავდა. აღსანიშნავია, რომ „გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ქვეყნის მდგრადი განვითარების სტრატეგიის, გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის, გარემოს დაცვის მოქმედებათა რეგიონალურ, ადგილობრივი და უწყებრივი პროგრამებისა და საქმიანობის ობიექტთა გარემოს დაცვის სამენეჯმენტო გეგმების შედგენის წესი და პერიოდულობა განსაზღვრული უნდა იქნეს გარემოს კანონმდებლობით. ბოლო დროს ეკონომისტთა და სოციოლოგთა მცდელობა ისეა მიმართული, რომ კეთილდღეობის სინთეზურ მაჩვენებელში ისეთი ფასეულობაც აისახოს, რომლის ფულადი გამოხატვა არ შეიძლება. ამის მაგალითია საზოგადოების „განვითარების ინდექსი“ (IDI), რომელიც სხვა ტრადიციულ პარამეტრებთან ერთად მოსახლეობის სიცოცხლის ხანგრძლივობას, განათლების დონეს, ბუნებრივი რესურსების ხარჯვას ითვალისწინებს.

შესწევთ ქვეყნებს უნარი განავითარონ მდგრადი განვითარების გზა? მდგრადი განვითარება არის თავისებური გარანტი დემოკრატიული, სოციალური სისტემებისა, რომელშიც ყველას შეუძლია მონაწილეობა, ხოლო ეკონომიკური სისტემა დამოკიდებულია საზოგადოების კეთილდღეობასა და გარემოზე, ასევე ანგარიში ეწევა სხვადასხვა კულტურათა უნიკალურობასა და ინდივიდუალურობას. იქმნება ხელშემწყობი პირობები ადამიანის უფლებათა დაცვისათვის, მშვიდობის განმტკიცებისათვის, კულტურათშორის დიალოგისათვის, ჯანმრთელი ცხოვრების წესის დამკვიდრებისათვის, ბუნებრივი რესურსების დაცვისათვის, კატასტროფებისაგან თავის არიდებისათვის, სიღარიბის დაძლევისა და მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის განვითარებისათვის. დაბოლოს, მდგრადი განვითარება არის კურსი, რომელიც ცდილობს დაამტკიცოს მდგრადი განვითარების საჭიროება ეკონომიკის და გლობალური საზოგადოების განვითარებისათვის მეცნიერების გამოყენებით. კურსში აქცენტი გაკეთებულია გარემოს დაცვითი სწავლების მულტიდისციპლინარულ ბუნებაზე, გლობალურ საზოგადოებასთან კავშირზე, რომელიც აერთიანებს მეცნიერებას, ინჟინერიას, ეთიკას, პოლიტიკას და ეკონომიკას განსხვავებულ ასპექტში. ეს კურსი სტუდენტებს უზრუნველყოფს შესაძლებლობით მეცნიერება მიმართონ სათანადო მიზნებისაკენ. გარემოს დაცვითი მეცნიერებების ექსკლუზიური განათლება ეხმარება მათ მიაღწიონ დაბალანსებულ მომავალს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Плоский мир. Краткая история XXI века-Томас Л. Фридман (2014);
2. Исповедь экономического убийцы - Джон Перкинс (2015);
3. The Myth of Globalisation – Susan P. Douglas, Yoram Wind;
4. <http://younggreens.ge>
5. <http://greenalt.org>
6. <http://public.wsu.edu/~susdev/WCED87.html>
7. <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm>

REFERENCES:

1. Flat world. A Brief History of the XXI Century, Thomas L. Friedman (2014);
2. Confessions of an Economic “Killer” - John Perkins (2015);
3. The Myth of Globalisation – Susan P. Douglas, Yoram Wind;
4. <http://younggreens.ge>
5. <http://greenalt.org>
6. <http://public.wsu.edu/~susdev/WCED87.html>
7. <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm>.

**GLOBAL REGULATION OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT AND THE CONCEPT**

Giorgi Subeliani ,
PhD Student, GTU

RESUME

The article deals with the essence of sustainable development, its importance and relevance in modern society. There are displayed the problematic issues, which are urgently needed in order to achieve a sustainable development. For example, the environmental problems. Unfortunately, many of the world, and despite the efforts of the program, it is clear that the environmental situation is not improving, but it goes towards the deterioration. The economic and social development, as well as the environmental protection and sustainable development are interdependent axes. In order to solve one problem, which is the world around us and to build a society, where all, including future generations, to be able to live with a sense of security, it should try to develop a way to focus on social justice and environmental protection. The careless and indiscreet use of natural resources, scientific and technological revolution and the associated environmental pollution caused the ecological balance of nature and society, which is a long time to form. 21th century was under severe stress in the world economy, the environment and social systems. That is why the global regulation of the sustainable development is of vital importance for the future of human existence.

Keywords: Sustainable development, Globalization, Regulation, Policy, Balance, Environment, Social system, Economy.